

Elokuvateattereiden muuttuva toimintaympäristö

Case: Kino Iiris

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Johtaminen ja viestintä
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Sari Koivumäki

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

KOIVUMÄKI, SARI:

Elokuvateattereiden muuttuva
toimintaympäristö
Case: Kino liris

Liiketalouden opinnäytetyö, 43 sivua, 1 liitesivu

Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia elokuvateattereiden muuttuvaa toimintaympäristöä sekä sitä, miten se heijastuu lahtelaiseen elokuvateatteri Kino lirikseen. Toisena tavoitteena oli laatia edellä mainitun elokuvateatterin tapahtumahistoriikki, joka tehtiin opinnäytetyön liitteeksi.

Teoriaosa pohjustaa empiriaosaa ja esittelee elokuvateattereiden toimintaympäristöön vaikuttavia tekijöitä. Empiriaosassa tarkastellaan Kino liriksen toiminnan kehittymistä ja muutoksia muuttuvassa miljöössä. Tapahtumahistoriikki koostuu yrityseshittelystä sekä omistaja- ja miljöoesittelyistä. Lisäksi tapahtumahistoriikissa kuvaillaan lyhyesti Kino liriksen toiminnan historian vaiheita ja tutustutetaan yleisö yrityksen eri toimintamuotoihin. Tapahtumahistoriikin loppusivut on koostettu asiakaskokemuksista.

Tutkimusmetodina käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, joka toteutettiin teemahaastatteluna ja kyselytutkimuksena. Teemahaastattelun vastaajat edustivat Kino lirstä. Kyselytutkimus tehtiin sekä Facebookissa että kasvokkain kyselynä ja vastaajina oli eri-ikäisiä lahtelaisia. Kyselytutkimuksen tarkoituksena oli kerätä lahtelaisten mielikuvia ja kokemuksia Kino liriksestä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että elokuvateattereiden muuttunut toimintaympäristö on vaikuttanut Kino liriksen toimintaan positiivisesti lisäten sen ohjelmistorakennetta ja –saatavuutta, asiakaskuntaa sekä kilpailukykyä. Kyselytutkimuksen mukaan Kino liriksen imagoa voisi kuitenkin parantaa, sillä se on tällä hetkellä hyvin stereotyyppinen.

Asiasanat: elokuvateatteri, muuttuva toimintaympäristö, tapahtumahistoriikki, digitalisoituminen, eurooppalainen elokuva

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

KOIVUMÄKI, SARI:

The Changing Environment in Movie
Theater Industry
Case: Kino liris

Bachelor's Thesis in Management and Communications, 43 pages, 1
appendix

Spring 2016

ABSTRACT

The aim of this thesis was to examine the changing environment in movie theater industry and how it affects the local movie theater Kino liris. Another purpose was to compile an event history of Kino liris.

The theoretical part underlays the empirical part and introduces the factors that affect movie theater industry. The empirical part consists of business evaluation and changing environment of Kino liris. The event history of Kino liris represents the company and its forms of activities, the business owner and the business milieu. Furthermore, the history of the company is overviewed briefly. The final pages of the event history consists of customer experiences.

The research method used in this thesis was qualitative. The data was collected by interviewing the upholders of Kino liris and creating a questionnaire survey for customers. The questionnaire survey was made in Facebook and face-to-face. The purpose was to adduce the mental images of local consumers and their customer experiences.

As a conclusion of the collected information, it can be stated that the changing environment of movie theater industry has affected Kino liris positively. It has increased the variety and availability of movies as well as its customers and competitiveness. According to the questionnaire survey, the business image of Kino liris is very stereotypical and it should be improved.

Key words: movie theater, changing environment, history of events, digitalization, European cinema

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Työn tavoite ja tarkoitus	1
1.2	Mikä on historiikki?	2
1.3	Tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruu	3
1.4	Opinnäytetyön rakenne	5
2	MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1	Suomalaisen elokuvateatterin historia lyhyesti	7
2.2	Elokuvateatterit Suomessa 2000-luvulla	10
2.3	Elokuvateatterit Lahdessa	11
2.4	Muuttuva toimintaympäristö elokuva-alalla	12
2.4.1	Medioituminen ja digitalisoituminen	13
2.4.2	Suomalaisten elokuvissa käynti	14
2.4.3	Median kulutus ja elokuvissa käynti	16
2.4.4	Elokuvateatterin brändäys ja imago	18
2.4.5	Elokuvatarjonnan luokittelua	19
2.4.6	Elokuvateattereiden tuet	21
3	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	24
3.1	Ensiaskleet	24
3.2	Historiikin lähtökohdat	25
4	KINO IIRIKSEN MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	27
4.1	Elokuvateatteri Kino liris, Lahti	27
4.2	Kino lirixen toiminnan kehittyminen	28
4.3	Kilpailutilanne	30
4.4	Brändäys	31
4.5	Tulevaisuuden näkymiä	33
5	YHTEENVETO	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

”Nostalginen”, ”Retro”, ”Vaihtoehtoinen”, ”Tärkeä osa lahtelaista identiteettiäni”, ”Suomen paras elokuvateatteri” –muun muassa näin Kino liristä kuvaillaan. Lahtelainen elokuvateatteri toimii yhä samoissa tiloissa Saimaankadulla, joissa aloittikin liki kolmekymmentä vuotta sitten, ja rikastuttaa paikallista elokuvakulttuuria monipuolisella elokuvatarjonnallaan.

Kino liriksen taipale ei ole ollut helppo. Välillä matka on ollut selviytymistä ja sille on mahtunut monia kriisivaiheita. Sen toiminta on vakiintunut vasta ihan viime vuosina, kun elokuvateattereiden muuttunut toimintaympäristö on lisännyt pienempien toimijoiden kilpailukykyä isompien rinnalla. Digitalisaatiolla on selkeästi ollut tähän suurin vaikutus, mutta myös muilla seikoilla, kuten lisääntyneellä kulttuurin kuluttamisella ja brändäys-toimenpiteillä, on ollut osuutta asiaan.

Tämä opinnäytetyö kuvailee ympäristöä, jossa elokuvateatterit toimivat sekä tutkii, miten elokuvateattereiden muuttuva toimintaympäristö on vaikuttanut Kino liriksen toimintaan.

1.1 Työn tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia elokuvateattereiden muuttuvaa toimintaympäristöä sekä laatia case-yrityksen eli Kino liriksen tapahtumahistoriikki.

Tarkoituksena on tarkastella, miten muuttuva toimintaympäristö heijastuu Kino liriksen toimintaan. Toisena tarkoituksena on tuottaa case-yritykselle yleiskatsaus sen menneisiin vaiheisiin ja historiaan. Historiikki keskittyy suurimmaksi osaksi Kino liriksen erilaisiin tapahtumiin ja tempauksiin, joita se on järjestänyt vuosien varrella ja joihin se on ottanut osaa markkinointitarkoituksessa. Lisäksi historiikissa luodaan lyhyt katsaus elokuvateatterin perustamisvaiheisiin, miljööseen sekä asiakkaisiin. Asiakkaat ovat osallistuneet toteutukseen kertomalla omia kokemuksiaan,

muistojaan sekä ajatuksiaan Kino liriksestä. Historiikki laaditaan erillisenä liitteenä.

Opinnäytetyölle määrittelin seuraavan tutkimusongelman:

- Millä tavoin elokuvateattereiden toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet Kino liriksen toimintaan?

Tutkimusongelma koskee myös historiikin laatimista, jonka sisällön perusteella voidaan nähdä muutoksia esimerkiksi markkinoinnissa ja ohjelmistossa vuosien varrella, joihin elokuvateattereiden muuttuva toimintaympäristö on oleellisesti vaikuttanut.

1.2 Mikä on historiikki?

Historiikin tarkka määrittelemine on vaikeaa, mutta sen tehtävänä on tuottaa luotettavaa tietoa historiikin teettäjän menneistä tapahtumista. Historiikin laajuus vaihtelee, eikä sen erottaminen esimerkiksi paikallishistoriasta ole aina helppoa. Edelliseen verrattaessa historiikki on kuitenkin suppeampi. Se on epätieteellinen ja suorasanaisten tulkinta jostakin kohteesta, johon käytetään useampia lähteitä. (Katajala 1990, 19.)

Historiikkeja on kirjoitettu jo 1900-luvun alkuvuosikymmenistä lähtien, jolloin yritykset, yhdistykset, järjestöt ja seurät halusivat laittaa muistiin menneet tapahtumat juhlavuotensa kunniaksi (Katajala 1990, 11). Alkuun historiikkeja laativat lähinnä pankit ja teollisuuden alan yritykset, mutta vähitellen kiinnostus oman menneisyyden tutkimiseen lisääntyi myös muiden yritysten, kyläyhteisöjen ja yksittäisten ihmisten parissa (Ahvenainen 1994, 20; Katajala 1990, 11-12).

Historiikki tuo lisäarvoa yritykselle. Se antaa tietoa yrityksen eri vaiheista; kertoo yrityksen tarinan sen perustamisesta lähtien historiikin laatimiseen saakka. Historiikki antaa siis tietoa siitä mitä on tapahtunut. Siinä kerrotaan asiat sellaisinaan kuin ne ovat tapahtuneet, yhtään vääristelemättä (Lukianos 2002, 68). Hyvin laadittuna historiikkia voi hyödyntää myös hakuteoksena yrityksen tiedoista (Ahvenainen 1994, 10).

1.3 Tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruu

Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Oleellista on tavoittaa tutkimukseen osallistuvan näkökulma ja pyrkiä minimoidaan tutkijan vaikutus aineistoon. Tutkimus on yleensä induktiivista, jolloin oivalluksia syntyy tutkimuksen myötä; kerätyistä aineistoista ja havainnoista. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 31-32, 39.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistona käytetään haastatteluja (syvä- ja teemahaastattelu), havainnointia (osallistuva- ja piilohavainnointi) ja erilaisia dokumentteja (kirjallinen materiaali, valokuvat, ohjelmat). (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.)

Syvähaastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä, joita pyritään edelleen tarkentamaan, jotta tutkittava ilmiö voitaisiin avata mahdollisimman perusteellisesti. Syvähaastattelusta käytetään myös nimitystä avoin haastattelu. Teemahaastattelu ei juurikaan eroa syvähaastattelusta. Edellisestä poiketen teemahaastattelu etenee tiettyjen etukäteen valittujen teemojen varassa, ei niinkään yksittäisten kysymysten. Teemahaastattelua voidaan nimittää myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77-78.)

Piilohavainnointia käytetään vain harvoin. Sen tarkoituksena on tehdä havaintoja jostakin ilmiöstä osallistumalla siihen ja ilman, että muut tietävät joutuneensa tutkimuksen kohteeksi. Tätä pidetään kuitenkin epäeettisenä. Havainnointia voidaan tehdä myös osallistumatta itse tutkimukseen, jolloin sen kohteet tietävät olevansa tarkkailun alaisina ja ovat antaneet siihen luvan. Osallistuvan havainnoinnin ideana on taas vuorovaikuttaa yhdessä tutkimuksen kohteiden kanssa ja osallistuttaa heidät tutkimusprojektiin siten, että toiminta jatkuisi myös ilman vuorovaikutusta tutkijan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 84-85.)

Laadullisessa tutkimuksessa dokumentteina voidaan käyttää myös erilaisia kirjallisia aineistoja, kuten päiväkirjoja, sopimuksia, esseitä, lehtileikkeitä, mielipidekirjoituksia, valokuvia sekä radio- ja tv-ohjelmia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 86.)

Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin teemahaastattelun lisäksi kirjallisten ja elektronisten lähteiden pohjalta. Lähteenä käytettiin myös avointa kyselyä, jonka tarkoituksena oli selvittää lahtelaisten mielikuvia ja kokemuksia Kino liriksestä.

Järjestin haastattelun maaliskuussa 2016. Nauhoitin sen myöhempää käyttöä varten diginauhurilla, jonka lainasin Lahden ammattikorkeakoulusta. Litteroin haastattelun jälkeensä sanatarkasti, jättäen kuitenkin pois kaikki täytesanat, kuten ”niinku”, ”tota” ja ”silleen”. Haastateltavat tarkastivat litteroinnin ja sovimme, että haastattelua voitaisiin vielä tarkentaa tai täydentää sähköpostitse, jos sille on tarvetta. Jälkeensä sähköpostiviestejä laitettiin kaksi.

Lahtelaisten kokemuksia ja ajatuksia Kino liriksestä selvittelin sekä Facebookin että kasvotusten tehdyn kyselyn kautta. Pyysin ihmisiä, jotka ovat olleet Kino liriksen asiakkaina, kertomaan omia kokemuksiaan kyseisestä elokuvateatterista. Niitä, jotka eivät olleet olleet asiakkaina, pyysin kertomaan Kino liriksen herättämiä mielikuvia ja ajatuksia. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää Kino liriksen imagoa yleisön silmin sekä kerätä asiakkaiden ajatuksia historiikka varten.

Facebook-kyselyn tein kaksi kertaa: syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Julkaisin sen Lahti-ryhmässä, Lahen löpinät-ryhmässä sekä omalla ja Kino liriksen profiilisivulla. Pyysin vastaajia kommentoimaan joko kyselyn alle tai kirjoittamaan viestin inboxiini. Vastauksia tuli yhteensä 24 kpl. Niitä ei ollut helppoa saada. Julkisissa ryhmissä, kuten Lahti-ryhmä, julkaisujen määrä on niin suuri, että yksittäiset viestit ja kyselyt häviävät helposti kaiken muun informaation joukkoon. Tämän vuoksi päätin kysellä kokemuksia ja mielikuvia myös kasvokkain, jolloin minun olisi mahdollista saada vastaajiksi eri-ikäisiä lahtelaisia, jottei kysely keskittyisi vain

johonkin tiettyyn ikäryhmään (kuten Facebookissa voi käydä). Ajatuksia Kino liriksestä kyselin niin naapureilta, ystäviltä kuin ystävien vanhemmiltakin. Tällä tavoin sain vastauksia yhteensä 20 kpl.

Yhtenä tärkeimmistä tiedonlähteistäni täytyy vielä mainita Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry:n puheenjohtajan, Ulla Koskinen-Laineen, luonnostelevan historiikin edellä mainitun elokuvayhdistyksen toiminnasta. Siinä käytiin läpi joitakin Kino liriksen perustamisvaiheita, joten se täydensi osaltaan Kalliorinteen kertomaa historiaa.

Historiikkia varten tutkin lisäksi Kino liriksen omia arkistoja, joista löytyi pöytäkirjoja, toimintasuunnitelmia, lehtijuttuja sekä muuta tärkeää materiaalia, kuten valokuvia ja vanhoja ohjelmistoja. Näiden parissa vietin monia tunteja rakentaessani historiikin sisältöä. Arkistoja minulle selvittelivät Leena Perälä ja Markus Lehtinen, jotka vastailivat kysymyksiini oman työnsä ohessa ja tutustuttivat minut Kino liriksen menneisiin tapahtumiin.

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö rakentuu johdannon ja yhteenvedon lisäksi kolmesta pääluvusta, jotka ovat työn teoreettiset lähtökohdat (muuttuva toimintaympäristö), opinnäytetyön toteuttamisen prosessi sekä case-yritys. Itse historiikki on opinnäytetyön liitteenä.

Teorian ensimmäisessä pääluvussa kerrotaan aluksi lyhyesti siitä, kuinka suomalainen elokuvateatteritoiminta on käynnistynyt ja millaista se on nykyään. Tässä osiossa pohditaan myös elokuva-alan muuttuvaa toimintaympäristöä ja tutustutaan eurooppalaiseen elokuvaan. Toisessa pääluvussa käydään läpi opinnäytetyön tuottamisprosessia eli sitä, miten se toteutettiin. Kolmas pääluku rakentuu case-yrityksestä ja sen muuttuvasta toimintaympäristöstä.

Historiikki on opinnäytetyön liitteenä. Se koostuu kahdesta eri luvusta: Rakkaudesta elokuvaan – Kino liriksen tarina ja Me kävimme täällä –

meidän tarinamme. Ensimmäisessä luvussa kerrotaan Kino liriksen perustamisvaiheista sekä sen tapahtumista ja tempauksista. Toisessa luvussa keskitytään asiakkaisiin ja heidän liris-muistoihinsa.

2 MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Seuraavassa luvussa kerrotaan lyhyesti historiaa suomalaisesta elokuvateatterikulttuurista sekä sen muuttuvasta toimintaympäristöstä.

2.1 Suomalaisen elokuvateatterin historia lyhyesti

Thomas Edison keksi elokuvan 1800-luvun lopussa. Hänen ideoimillaan laitteilla voitiin esittää liikkuvaa kuvaa. Vastaavanlaisia laitteita kehiteltiin Euroopassakin ja lopulta ranskalaiset Lumièren veljekset onnistuivat ensimmäisinä maailmassa tekemään läpimurron elokuvien esitystavassa. (Elokuvaopas 2016; Hirn 1981, 128.) Tämä tapahtui vuonna 1895, jolloin veljekset patentoivat kinematografian; laitteen, joka käyttäen 35 mm:n filmiä näytti 16 kuvaruutua sekunnissa. (Hirn 1981, 128.) Vertailun vuoksi kerrottakoon, että nykyisin elokuvateatterit voivat käyttää projektoreita (HRD 3D-formaatti), jotka heijastavat valkokankaalle 48 kuvaa sekunnissa (SF Film Finland Oy 2012). Ensimmäiset kinematografinäytökset kestivät noin minuutin verran. Filmien joukossa nähtiin muun muassa Työläiset poistuvat tehtaalta ja Vauvan illallinen. Näytökset olivat suosittuja ja hinnakkaita. (Hirn 1981, 128.) Tätä voidaan pitää kaupallisen esitystoiminnan alkuna, koska näytös oli maksullinen (Salmi 1995, 28).

Ensimmäiset kinematografielokuvanäytökset järjestettiin siis Ranskassa, Pariisissa. Ensiesitysten jälkeen Lumièren veljesten koneenkäyttäjä kiersi maailmalla esittämässä veljesten tekemiä lyhytelokuvia ja saapui Suomeen vuonna 1896. Ensimmäinen esitys pidettiin Seurahuoneella, Helsingissä ja esityksiä jatkettiin suuren suosion vuoksi noin viikon ajan, vaikka aluksi laitteiden oli tarkoitus viipyä kaupungissa vain pari päivää. (Hirn 1981, 131.)

Suosittujen näytösten myötä Pariisissa aloitettiin kinematografien sarjavalmistus ja samalla niiden käyttäjiä koulutettiin muutama kymmen (Hirn 1981, 128). Kiinteitä elokuvateattereita ei ollut alkuun ollenkaan, vaan elokuvia esittivät kiertävät yrittäjät siellä täällä (Elokuvaopas 2016).

Elokuvan kaupalliset mahdollisuudet havaittiin pian Suomessa. Näytöksiä järjestettiin Helsingin ohella myös muissa suurissa kaupungeissa ja vuonna 1904 insinööri ja valokuvaaja Karl Emil Ståhlberg avasi ensimmäisen, kiinteän elokuvateatterin Helsinkiin. (Hirn 1982, 133, 141). Elokuvateatteri oli nimeltään Maailman Ympäri, jonka toiminta oli menestyksestä niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin parissa. Pian elokuvateattereita perustettiin myös Helsingin ulkopuolelle ja filmejä kierrätettiin paikkakunnalta toiselle. Samalla aloitettiin myös kotimainen elokuvatuotantomme. (Suomen kansallisfilmografia 1 1996, 30-31.)

Vuoden 1908 alussa Helsingissä toimi jo kymmenen elokuvateatteria, jonka ohjelmisto oli miltei kauttaaltaan tuontitavaraa. Hollywood oli vielä keksimättä ja elokuvia katseltiin lähinnä saksalaisilta, englantilaisilta ja ranskalaisilta tuottajilta. Myös muualla Suomessa perustettiin elokuvateattereita. Turussa niitä oli samana vuonna (1908) neljä, Tampereella kolme, Viipurissa viisi ja Oulussa neljä. Jokaisessa edellä mainitussa kaupungissa toimi muun muassa Maailman Ympäri-teatteri. (Hirn 1991, 11, 41, 49, 59, 64.)

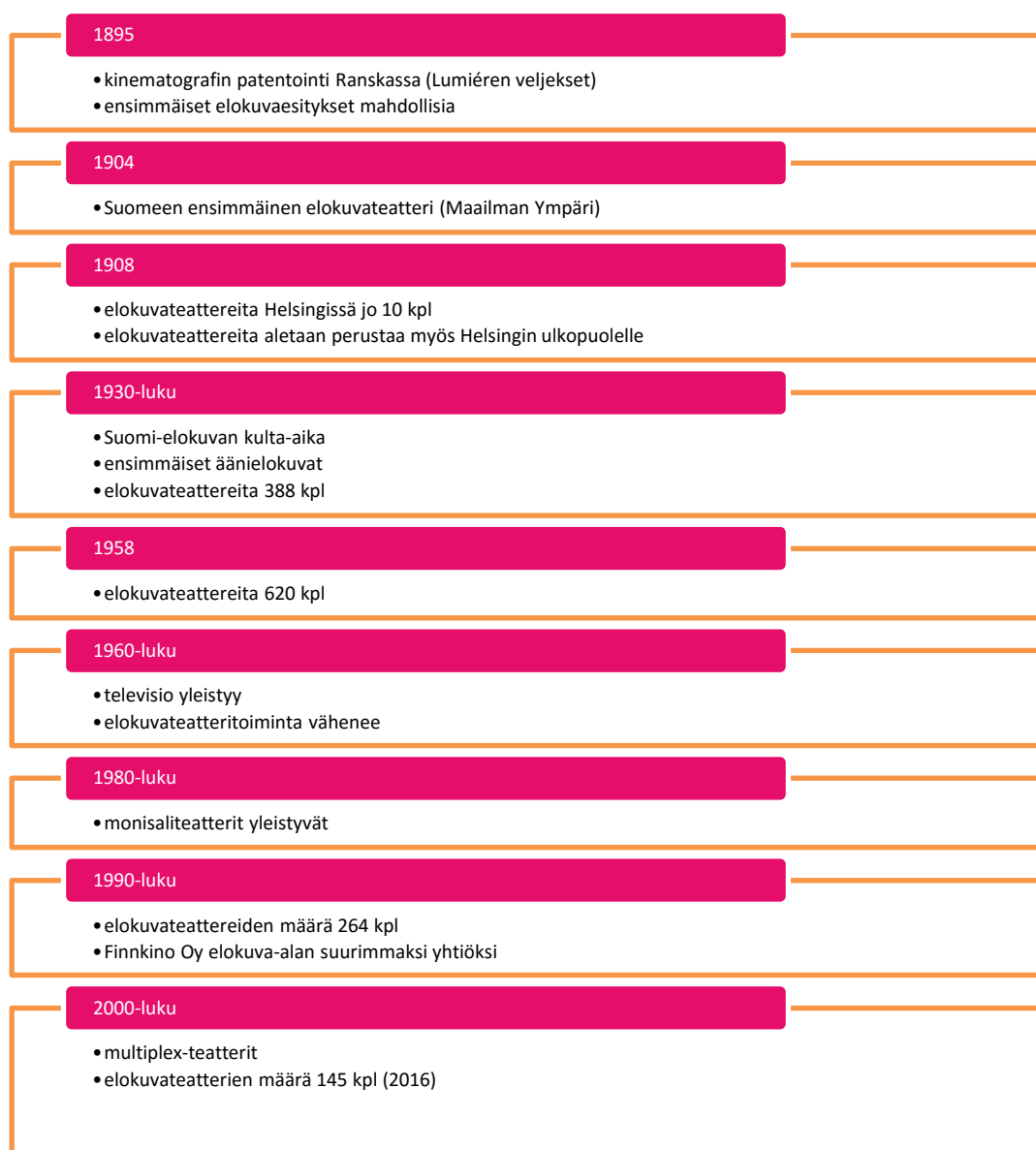
Vuoden 1930-luvun loppupuoli oli suomalaisen elokuvan kulta-aikaa, jolloin elokuvakulttuuri kukoisti ja elokuvateatterit vetivät katsojia. Samalla siirryttiin äänielokuvien aikaan. Vuonna 1939 teattereita oli jo 388 ympäri Suomen, joista suurimpia ketjujen omistajia olivat Adams Filmi, Oy Kinosto ja Suomi-Filmi. (Suomen kansallisfilmografia 2 1995, 7, 19-20.)

Sotavuosista huolimatta elokuvateatterit jatkoivat lisääntymistään ja vuonna 1943 niitä oli yhteensä 444 (Suomen kansallisfilmografia 3 1993, 25). Enimmillään teattereita oli 620, vuonna 1958. Seuraavalla vuosikymmenellä suomalaisten koteihin levisi televisio, jonka myötä elokuvateatterit alkoivat hiljalleen hävitä. 1970-luvun alussa teattereita oli enää 330. (Suomen kansallisfilmografia 7 1998, 23, 28.)

1980-luvun alkupuolella Suomessa alkoivat yleistyä monisaliteatterit. Helsingin lisäksi niin sanottuja rypäleteattereita rakennettiin myös muihin kaupunkeihin. Myös Dolby Stereo –äänilaitteet ja videonauhurit alkoivat

vähitellen yleistyä. Vuosikymmenen alussa teatteritoiminta elpyi hieman (vuonna 1985 teattereita yhteensä 378 kpl), mutta 1990-luvulle tultaessa niiden määrä alkoi taas laskea (264 kpl). 1980-luvulla yleistyneet videonauhurit sekä 1990-luvun alun lama vaikuttivat elokuvateattereiden kävijämäärien laskuun. Tämä vuosikymmen (1990) oli kuitenkin Finnkino Oy:n kannalta merkittävä, sillä se nousi elokuva-alan suurimmaksi ja keskeisimmäksi yhtiöksi. (Suomen kansallisfilmografia 9 2000, 18-19, 23; Suomen kansallisfilmografia 10 2002, 26.)

Suomen ensimmäisen elokuvateatterin perustamisesta on jo yli sata vuotta. Elokuvateatterit ovat kehittyneet alkuaikojen pienistä saleista ja matalista penkkiriveistä 2000-luvun monisalisiksi, ilmastoiduiksi ja korkeatasoisin äänen- ja kuvantoistolaittein varustelluiksi teattereiksi, joita löytyy jo ympäri Suomea (Hirn 1981, 283; Elokuvataju 2016). Elokuvateatterin historiassa ollaan koettu myös äänielokuvan syntyminen ja tulo teattereihin sekä välillä mittavatkin muutokset teattereiden lukumäärässä. Suurimpia käännteitä Suomen elokuvateatterihistoriassa luetellaan alla olevassa kuviossa.

Kuvio 1. Suomen elokuvateatterihistorian tärkeimmät vuosiluvut.

2.2 Elokuvateatterit Suomessa 2000-luvulla

2000-luku on ollut eräänlainen murroskausi elokuvateatterien historiassa, sillä muun muassa teknologian kehitys on mahdollistanut toisenlaisen elokuvaelämyksen kuin aiemmin. Nykyään elokuvateatterit ovat usein multiplex-teattereita, joissa on vähintään kahdeksan elokuvasalia. (Elokuvataju 2016). Maastamme löytyy myös monia pienempiä elokuvateattereita, jotka toimivat suurten ketjuteatterien rinnalla yhteensä

yli 150 paikkakunnalla (Koivisto 2013). Suomen elokuvasäätiön (2016) mukaan Suomessa on tällä hetkellä 145 elokuvateatteria, joten voimme olettaa, että niiden määrä on viime vuosina ollut hieman laskusuuntaan (Suomen elokuvasäätiö 2016b.)

2.3 Elokuvateatterit Lahdessa

Lahdessa toimii tällä hetkellä (2016) kaksi elokuvateatteria: Kino liris sekä Kuvapalatsi, joka on Finnkino Oy:n omistama. Jälkimmäinen on Suomen suurin elokuvateatteriketju, jonka teattereita löytyy yhdeltätoista eri paikkakunnalta (Finnkino 2016b). Kino liris on yksi niistä Art-house -teattereista, jotka toimivat suurten elokuvateattereiden rinnalla ympäri Suomen ja esittävät vaihtoehtoisia elokuvia Finnkinon ”Hollywood-hittien” vastapainoksi.

Ensimmäiset elävät kuvat saapuivat Lahteen 12.7. vuonna 1899, neljä vuotta kinematografian patentoimisen jälkeen. Näytöksen toi Lahteen Oskar Alonen, joka kierteli kinematografinsa kanssa ympäri Suomea ja esitti näytöksiä eri paikkakunnilla lähes tauotta. Alosen henkilöhistoriasta ei tiedetä juuri mitään, mutta hänen ansiostaan suomalaiset ympäri maan saivat tutustua eläviin kuviin. (Hirn 1981, 139,146.)

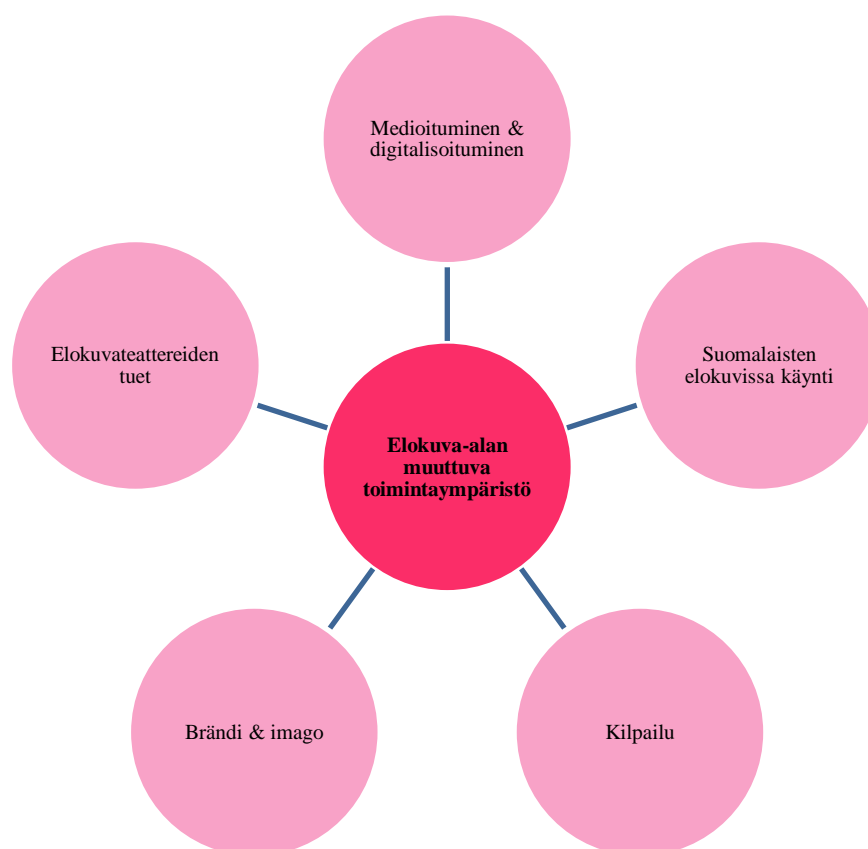
Vuonna 1904 Lahdessa toimi hetken aikaa The Royal Biograf-niminen kiertue, joka esitti eläviä kuvia keskustan tuntumassa. Ensimmäinen vakituinen elokuvateatteri avattiin Lahteen Rautatienkadulle vuonna 1907, nimeltään ”Lahden Elävienkuvien Teatteri”. Rautatienkadulla toimi elokuvateatteri myös 1909-1912 vaiheessa, mutta sen nimeä ei ole tiedossa. (Hirvonen 2014.)

Elokuvateattereita syntyi Lahteen tasaisesti seuraavien vuosien aikana ja vuonna 1927 avattiin yksi Suomen vanhimmista elokuvateattereista, Kuvapalatsi, Rautatienkadulle sekin (Hirvonen 2014). Nykyään Kuvapalatsi toimii Vapaudenkadulla, jonne se siirtyi vuonna 2007 (Finnkino 2016c). Uusi Kuvapalatsi korvasi Finnkinon kaksi aiempaa teatteria, Ilveksen ja vanhan Kuvapalatsin (Elokuvateattereita 2014).

Muita Lahdessa toimineita elokuvateattereita olivat muun muassa Helios (1911-1921), Kino-Teatteri (entinen Helios, 1921-1929), Kuva-Pirtti (1928-1939) ja Kinema (1951-1970-luvun loppu). (Bio Uraste Oy 2016; Parmela 1990.)

2.4 Muuttuva toimintaympäristö elokuva-alalla

Maailma muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Muuttuva toimintaympäristö laittaa elokuvateatterit monen haasteen eteen ja niiden tulisi kyetä ottamaan muutokset huomioon, jotta pysyisivät toiminta- ja kilpailukykyisinä. Näiden muutosten edessä pienillä elokuvateattereilla voi olla vaikeuksia vastata yhä vaativamman yleisön odotuksiin ja monet niistä joutuvatkin ehkä sulkemaan ovensa asiakaskunnan kadotessa. Seuraavaksi tarkastelen joitakin tekijöitä, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen elokuva-alaan sekä elokuvateatteritoimintaan (ks. alla oleva kuvio).

Kuvio 2. Muuttuvan toimintaympäristön tekijöitä elokuva-alalla.

2.4.1 Medioituminen ja digitalisoituminen

Elokvien esittäminen on kehittynyt valtavasti sitten Lumièrien patentoidun kinematografilaitteen. Ensimmäiset elokuvaesitykset aiheuttivat hämmennystä ja yleisössä olleiden ihmisten on sanottu syöksyneen pakoon lähestyvän junan alta, kun elävissä kuvissa näytettiin junan saapumista asemalle (Nummelin 2009, 9). Nykyään tuota todentuntua haetaan esimerkiksi 3D-tekniikalla, joka mahdollistaa kolmiulotteisen kuvan esittämisen.

Aluksi elokuvat olivat lyhyitä ja kuvattu usein yhdellä otoksella. Niissä ei ollut juonta, vaan ne saattoivat olla esimerkiksi sattumanvaraisia välähdyksiä ihmisten elämästä. Ensimmäiset nykyajan mukaiset, juonelliset, elokuvat syntyivät 1900-luvun alussa, kun elokuvien leikkaustaito kehittyi eteenpäin. (Nummelin 2009, 17, 19.)

Seuraava kehitysaskel elokuvahistoriassa oli ääni- ja värielokuvien esittämisen mahdollisuus. Ennen ääniraidan keksimistä elokuvien katselua säestivät usein orkesterit ja niitä saatettiin myös selostaa paikan päällä. Erilaisia ääniraitaviritelmiä koitettiin kehitellä jo 1800-luvulla, mutta sopiva menetelmä löytyi vasta 1920-luvulla, kun Hollywoodissa keksittiin Vitaphone. Kyseessä oli jälkiäänittäminen, jossa ääni äänitettiin erikseen ja liitettiin myöhemmin filmin kuvaraitaan. Menetelmää on käytetty vielä viime vuosikymmeninäkin. (Nummelin 2009, 24, 41.) Myös värifilmiä yritettiin kehitellä pitkään ja aluksi filmiä väritettiin monin eri tavoin (jopa käsityönä), kunnes 1920-luvulla kehitetty kaksivärijärjestelmä sekä 1930-luvulla kehitetty kolmivärijärjestelmä mahdollistivat värien tulon elokuvaan. Kehitys oli kuitenkin hidasta, eikä värielokuvia tehty monia. Vasta television siirtyessä kokonaan värikuviin 1960-luvulla oli valkokangaselokuvienkin siirryttävä värilliseen tuotantoon. (Nummelin 2005, 172-173.)

Nykyisin maailma on digitaalinen, jossa audiovisuaalinen kulttuuri on muuttunut ja kehittynyt runsaasti. Kulttuuri on medioitunut eli arjessa ja yhteiskunnassa vaikuttaa suuri määrä viestintäteknologiaa sekä –sisältöä,

jota kulutetaan usein ja monesti myös päällekkäin. (Seppänen & Väliverronen 2012, 11, 51.) Internet on mullistanut elämän ja suuri osa palveluista onkin jo siirtynyt verkkoon.

Digitalisaation myötä ovat elokuvateattereiden projektoritkin parantuneet. Projektorin avulla siis heijastetaan kuva valkokankaalle. Kun elokuvateatterit digitalisoitiin, niihin asennettiin 2K-projektorit, jotka paransivat kuvan ja äänen laatua huomattavasti. Tekniikan edetessä elokuvateattereilla on ollut mahdollisuus siirtyä vieläkin parempaan 4K-projektoriin, jonka kuvanlaatu on jopa teräväpiirtoakin (HD) parempi. (Kinnunen 2013.) Elokuvateattereiden digitalisoinnin yhteydessä uusittiin myös niiden äänentoistolaitteet. Nykyään elokuvateattereiden äänentoisto tapahtuu 1-3 formaatissa, jotka ovat Dolby Digital, DTS ja SDDS. Näistä formaateista harvinaisin on SDDS, joka on suunniteltu suuriin elokuvateattereihin, joiden valkokankaat ovat kymmenien metrien levyisiä. (Heikkinen 2000.)

Digitalisoituminen on lisännyt elokuvateattereiden kilpailukykyä. Ennen käytetyt fyysiset filmit ovat hävinneet ja niiden tilalle on tullut digitaalinen kopio. Tämä on mahdollistanut ohjelmiston laajentamisen sekä ensi-iltojen paremman saatavuuden. Kopioita on myös mahdollista levittää enemmän, kun ennen fyysisiä filmejä tehtiin vain tietty määrä ja niiden saaminen saattoi olla hyvinkin hidasta. Digitaalinen kopio ei myöskään kulu samaan tahtiin kuin fyysinen filmikela. (Kalliorinne, Lehtinen & Perälä 2016.) Digitalisaatio on siis lisännyt tasa-arvoa elokuvateattereiden kesken.

2.4.2 Suomalaisen elokuvissa käynti

Suomalaiset kuluttavat kulttuuria aktiivisesti. Kulttuuritarjonta maassamme on monipuolista sekä runsasta ja kiinnostaa kaikenlaisia suomalaisia ikään, tuloluokkaan tai asuinpaikkaan katsomatta. Suomen Kulttuurirahaston (2013) teettämän tutkimuksen mukaan suosituimpina kulttuurikohteina pidettiin elokuvia, museoita ja teattereita. Elokuvateatteri

oli yksi tärkeimmistä lähikulttuuripalveluista, joita suomalaiset listasivat kyselyyn (Suomen Kulttuurirahasto 2013).

Elokuvateatterissa käydäänkin yhtenä. Jo tänä vuonna (03/2016) elokuvateattereissa on käynyt kaikkiaan 1 892 000 katsojaa ja suosituin elokuva on ollut suomalainen Risto Räppääjä ja yöhaukka (ensi-ilta 02/2016), yhteensä 196 000 kävijällään. Räppääjä on syrjäyttänyt ulkomaisen suosikin Star Wars Episode VII: The Force Awakens (193 000 katsojaa) katsotuimpana elokuvana vain kaksi viikkoa ensi-iltansa jälkeen. Kotimaisia elokuvia katsoo jo 32 prosenttia kaikista elokuvateatterikävijöistä. Yleensäkin elokuvissa on käyty neljä prosenttia enemmän kuin viime vuonna (2015) samaan aikaan. (Suomen elokuvasäätiö 2016a.)

Elokuvalipun hinta on noussut viime vuosina tasaisesti, mutta se ei ole vaikuttanut kävijämääriin. Liput elokuviin olivat ensi alkuun melko tuntuvat (2 mk), mikä oli aika itsestään selvää, sillä olihan yleisöllä mahdollisuus nähdä uusi, hieno elokuvaesitys, jollaista ei oltu ennen nähty. Kun uutuudenviehätys kaikkosi hiljalleen, lippujen hinnat normalisoituivat ja vakiintuivat. Alussa myytiin myös halvempia seisomapaikkoja, mutta elokuvien pidetessä niistä luovuttiin. Lippujen hinnat saattoivat olla kalliimpia, jos näytös järjestettiin esimerkiksi teatterissa, jossa oli mahdollisuus valita paikkansa. Myös eturivin paikat olivat alkuun hinnakkaampia kuin taaemmat paikat, kunnes huomattiin, että elokuvia on mielekkäämpää katsoa etäämmältä. (Hirn 1981, 131, 300.)

Nykyään lippu maksaa enimmillään jopa 15 euroa, keskihinnan ollessa 11,36 euroa. Vuonna 2014 elokuvalipusta maksettiin 11,22 euroa ja vuonna 2010 9,60 euroa. Hintojen nousua voidaan selittää muun muassa teattereiden digitalisoinnilla ja 3D-tekniikalla, jotka vaativat teattereilta investointeja ja tuottavat näin lisäkuluja. (Kiviniemi 2015; Tilastokeskus 2016.) Alkuaikojen uutuudenviehätys on kenties kadonnut, mutta elokuvateatterissa käynti siinä missä kulttuuri yleensäkin rikastuttaa

ihmisten elämää ja tuovat viihtyvyyttä sekä lohdutusta arkeen, mikäli Suomen Kulttuurirahaston tutkimukseen (2013) on uskomista.

2.4.3 Median kulutus ja elokuvissa käynti

Elokuva kuuluu audiovisuaaliseen kulttuuriin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016). Se on siis kokemus, joka aistitaan sekä näkö- että kuulohavaintojen kautta. Nämä kaksi kykyä voivat saada muutkin aistit heräämään ja näin ollen elokuvan katselu voi saada uusia ulottuvuuksia. (Seppänen ym. 2012, 33.) Audiovisuaaliseen kulttuuriin kuuluvat myös muun muassa digitaalisessa muodossa olevat pelit, musiikkivideot ja televisiomainokset (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016).

Jo aiemmin mainitusta Suomen Kulttuurirahaston teettämästä tutkimuksesta (2013) kävi ilmi, että taiteen kuluttamiseen on monta eri tarkoitusta, mutta merkittävimpiä niistä olivat viihteen ja lohdun tuomisen lisäksi esteettisten kokemusten sekä hyvinvoinnin tuottaminen, tunnelukkojen avaaminen ja ihmisten yhdistäminen yhteisten kokemusten kautta. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että maailmaa kuvataan sellaisena kuin se on. (Suomen Kulttuurirahasto 2013.) Taide on kokonaisvaltainen elämys, joka tunnetaan aistien kautta.

Suomalaiset siis tuntuvat kaipaavan vastapainoa tavalliselle arjelle ja kulttuurin/taiteen kokeminen näyttäisi olevan yksi niistä asioista, jotka tuovat mielekkyyttä elämään. Vaihtoehtoja (kulttuurin saralla), joista valita, on paljon ja kulttuuria on mahdollista kokea ympäri Suomen. Ne kaikki kilpailevat huomiosta ja uutta tarjontaa syntyy koko ajan.

Elokuvateattereiden kilpailijoina voidaan nähdä kaikki se muu toiminta, jota voi tehdä vapaa-ajalla. Kirjallisuus, pelit, museot ja näyttelyt ovat vain muutama esimerkki niistä. Jos ajatellaan pelkästään elokuvien katselua, niin elokuvateattereita vastaan kilpailevat videovuokraamot, televisio-ohjelmat ja –elokuvat, nettitelevisio- sekä erilaiset tilausvideopalvelut, kuten Katsomo, Netflix ja Viaplay. Lisäksi elokuvateatterit kilpailevat toisiaan vastaan.

Suomalaiset katsoivat televisiota vuonna 2015 keskimäärin kaksi tuntia ja 59 minuuttia per päivä, ilmenee Finnpanelin (2016) tekemästä tutkimuksesta. Areenaa, Katsomoa ja Ruutua (nettitelevisiopalveluita) katsottiin 47 miljoonaa kertaa kuukaudessa. Katselukerroista selkeästi suurin osa oli ulkomaisen fiktion sekä viihteen kuluttamista ja televisio tavoitti viikoittain keskimäärin 92 prosenttia suomalaisista. (Sandell 2016.) Joten televisiota ja nettitelevisiopalveluita voitaneen pitää melko kovana elokuvateatterin kilpakumppanina. Tästä kertoo myös Tilastokeskuksen (2015) tutkimus, jonka mukaan 16–89-vuotiaista 61 prosenttia oli katsonut televisioyhtiöiden nettitelevisiopalveluita viimeisten kolmen kuukauden aikana. Saman tutkimuksen mukaan tilausvideopalveluita (esimerkiksi Netflix) oli katsonut yhteensä 27 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2015.)

Muutama vuosi sitten ryminällä tulleet tilausvideopalvelut ovat vaikuttaneet myös perinteisten videovuokraamojen toimintaan. Niiden kannattavuus on laskenut ja liikkeitä on lopetettu. Nykyään videovuokraamoista haetaan enemmänkin karkkia kuin elokuvaa. Jotkut vuokraamot, kuten Makuuni, ovat kuitenkin laajentaneet toimintaansa nettivuokraukseen, kun suoratoistopalvelujen (nettitelevisiot, tilausvideopalvelut) käyttö on yleistynyt. (Haapala 2014.)

Tilausvideopalveluista huolimatta elokuvateatterissa käynti on suosittua, kuten selvisi esimerkiksi Suomen elokuvasäätien (2016) kuukausitiedotteesta. Käyntejä elokuvateattereissa kahden kuukauden aikana oli kertynyt jo melkein 1 900 000 ja luku oli korkeampi edellisvuoteen verrattuna (Suomen elokuvasäätö 2016a).

Elokuvateattereita suljetaan, mutta ne eivät silti ole kuolemassa. On paljon syitä, jotka selittävät elokuvateatterin suosiota ja sitä, miksi siellä käydään yhä, vaikka elokuvia on saatavilla suoratoistona, levyformaateina tai muiden palveluiden kautta. Ensinnäkin, elokuvissa käynti on sosiaalinen tapahtuma. Vaikka teatteriin menisi yksin, on salissa kuitenkin yleensä aina myös muita. Elokuvissa käyminen on lisäksi stressitöntä vapaa-aikaa,

koska isossa ja pimeässä salissa voi olla helpompi keskittyä vain elokuvaan kuin kotona. Toiseksi, jos haluaa pysyä ajankohtaisessa elokuvakeskustelussa mukana, on elokuva käytävä katsomassa elokuvateatterissa. Elokuvat (ainakin suosituimmat) näkee aina ensin elokuvateatterissa, jonka jälkeen menee useampi kuukausi kunnes ne ovat saatavilla muuta kautta. (MovieTheater Prices 2015.) Kolmanneksi, elokuvateatterissa elokuva katsotaan isolta kankaalta ja äänentoisto on usein parempi kuin kotona, joten audiovisuaalinen elämys on suurempi. Viimeiseksi, neljänneksi esimerkiksi voitaisiin mainita elokuvissa käynnin nostalgisuus: elokuvissa on käyty aina. Elokuvissa käynnistä on lisäksi voinut tulla tapa. (Keeley 2012.)

2.4.4 Elokuvateatterin brändäys ja imago

Brändissä yhdistyvät niin merkki, visio, mielikuva kuin mainekin. Se on kokonaiskäsitelmä jostakin tuotteesta. Imago puolestaan liittyy mielikuviin ja vaikutelmiin jostakin asiasta. Molemmilla on merkitystä, sillä päätöksiä tehdään usein niiden perusteella. Kun jotakin tuotetta brändätään, siihen pyritään lisäämään sellaisia ominaisuuksia, jotka synnyttävät haluttavuutta, erottuvuutta ja sitä kautta kilpailuetua kuluttajien joukossa. Imagoa taas pyritään suojelemaan, jottei virheelliset tulkinnat aiheuta haittaa tai uhkaa liiketoiminnalle. (Juholin 2013, 228-230, 237-238.)

Elokuvateatterit muiden joukossa ovat pyrkineet brändäämään itseään. Finnkino pyrkii lisäämään elokuvissa käynnin elämyksellisyyttä erilaisin bränditoimenpitein ja oheispalveluin. Yritys on yhteistyössä Suomen Coca-Colan ja Sinebrychoffin kanssa, joilla on jo vahva brändiasema. (Finnkino 2016a.) Finnkinon brändiin liittyvät myös esimerkiksi tunnistettava logo ja värit. Syksyllä 2016 on luvassa uudenlainen elokuvateatteri, joka yhdistää elokuvat ja baarin, ikäraja on näin ollen K18. Helsingin Kallioon tulevaa elokuvateatteria on jo mainostettu runsaasti ja ennen teatterin varsinaista avaamista siellä järjestetään muutamia koenäytöksiä, joihin on mahdollista ottaa mukaan omat eväät. (Talouselämä 2016.) Elokuvateatteri Rivieraa

ollaan mitä ilmeisimmin brändäämässä Suomen ensimmäiseksi K18-elokuvateatteriksi.

Elokuvateatterin valitsemiseen voi liittyä myös imagollisia syitä. Yksi kyselyyn vastanneista (ks. liite, Me kävimme täällä – Meidän tarinamme) esimerkiksi kertoi, että on aina pitänyt Kino lirstä niin sanottujen ”taideihmisten” paikkana, jossa ”vaihtoehtoiset” käyvät katsomassa ”indie-elokuvia”. Kyselyyn vastannut henkilö ei osannut kertoa mistä hänelle tällainen mielikuva oli tullut.

Mainstream tarkoittaa valtavirtaa, joka karkeasti määriteltynä merkitsee suosittua. Termiä käytetään usein taiteissa. (Wikipedia 2016.) Mainstream-elokuvat (tai blockbusterit) tunnistaa isosta budjetista, A-listan näyttelijöistä, laajasta mainonnasta ja levityksestä. (Jake 2010.) Edellä mainituiksi elokuviksi voisi kutsua esimerkiksi Mad Max: Fury Road-elokuvaa, Taru sormusten herrasta trilogiaa tai James Bondeja. Näitä valtavirran elokuvia näkee muun muassa Finnkinossa. Independent- tai indie-elokuva on mainstream-elokuvan vastakohta, eli tuotettu pienemmällä budjetilla ja pienemmällä tuotantoyhtiöllä. Elokuvat ovat vähemmän kaupallisia ja tyyli erilainen. (Jake 2010.) Indie-elokuvia (myös nimellä art-house, taide-elokuvat) näyttää yleensä niihin keskittynyt elokuvateatteri. Tällaisia vaihtoehtoelokuvia ovat esimerkiksi Juno, Little Miss Sunshine ja Pingviinien matka.

2.4.5 Elokuvatarjonnan luokittelua

Elokuva ei synny itsestään. Se on tuote, joka vaatii aikaa, rahaa ja ihmisryhmän yhteistoimintaa. Hannu Salmen mukaan se on liikeyritys, joka tähtää kustannusten peittämiseen lipputuloin. Sen vuoksi elokuvan tavoitteena on saada mahdollisimman laaja yleisö. (Salmi 1995, 118.)

Sanasta elokuva tulee ensimmäisenä mieleen Hollywood. Se on ollut maailman johtava elokuvan tuottaja jo 1920-luvulta saakka, jolloin äänielokuva keksittiin (Nummelin 2009, 39, 41). Elokuvia tuotetaan kuitenkin ympäri maailman.

Elokuvan kehittymisen alkuaikoina Eurooppa oli se, joka tuotti eniten elokuvia. Tärkeitä elokuvamaita olivat Ruotsi ja Tanska, joissa tehtiin laadukasta mykkäelokuvaa. Eurooppalainen mykkäelokuva erosi vastaavasta amerikkalaisesta kerronnaltaan ja omaperäisyydeltään. Euroopassa uskallettiin olla kokeellisia, kun taas Hollywoodissa oltiin enemmän selväpiirteisempiä. Kerrontaan muovautui omat sääntönsä Hollywoodissa, kun se nousi johtavaksi elokuvateollisuuden tuottajaksi. Elokuvalla piti olla selkeä tarina ja ratkaisu sekä henkilöhahmot. Elokuvakerronta on yhä samanlaista Hollywoodin viihde-elokuvissa, vaikkakin poikkeuksia löytyy. Eurooppalaisen elokuvan kerronta puolestaan on yleisesti ottaen haasteellisempaa ja moninaisempaa. (Nummelin 2009, 30, 42-43.)

Eurooppalainen elokuva ei ole sama asia kuin taide-elokuva, film noir tai kokeellinen elokuva. Edellä mainitut ovat elokuvan lajityyppejä, kuten ovat vaikkapa komedia, dokumentti ja animaatiokin. Eurooppalaisesta elokuvatuotannosta löytyy näitä kaikkia lajityyppejä ja kerrontaa on monenlaista. Silti se ei aina vetoa suomalaisiin katsojiin. Helsingin Sanomien elokuvatoimittaja Veli-Pekka Lehtonen mainitsee lauantaiesseessään ”Kuka katsoisi Euroopan elokuvaa?” (30.11.2013) muutamia seikkoja, joiden vuoksi eurooppalaiset elokuvat usein jäävät pimentoon Suomessa. Lehtosen mukaan Euroopassa valmistuu vuosittain jopa 1 300 elokuvaa, joilla kuitenkin usein tavoitellaan vain kotimaista yleisöä. Monet jäävät ilman jakelukanavaa, koska kaupallinen toiminta ei kannata kotimaan ulkopuolella. Suomessa pienet ulkomaiset elokuvat ovat kannattavia, jos ne keräävät teatteriin 6 000–8 000 katsojaa. Kotimaiset elokuvat puolestaan keräävät katsojia vuodesta toiseen. Euroelokuva ei ole yleisölle tuttua, Lehtonen toteaa. Näyttelijät eivät ehkä ole niin valovoimaisia kuin Yhdysvalloissa, eivätkä ohjaajat vedä enää puoleensa niin paljon katsojia kuin ennen. Kielenkin tulisi olla englantia, sillä se on tuttua. (Lehtonen 2013.)

Helsingin Sanomien Lontoon-kirjeenvaihtaja, Annamari Sipilä, mainitsee kolumnissaan (23.2.2014) EU-komission tekemän selvityksen, jonka

mukaan eurooppalaiset pitävät eurooppalaisia elokuvia ”hitaina ja raskaina”. Selvityksen perusteella eurooppalaiset elokuvat ovat kuitenkin siitä huolimatta vastaajien mielestä omaperäisiä ja ajatuksia herättäviä. (Sipilä 2014.) Eurooppalaiseen tuotantoon liitetään usein pelkästään taide-elokuvat, mutta unohdetaan, etteivät ne määritä sitä. Esimerkiksi suomalaisetkin elokuvat kuuluvat eurooppalaiseen elokuvatuotantoon ja harvemmin ne ovat taide-elokuvia. Ruotsin Beckit, Espanjan Almodóvarin ja Tanskan Lars von Trierin elokuvat sekä vaikkapa brittien Monty Pythonit ja lukuisat muut elokuvat ovat eurooppalaista tuotantoa. Lisäksi eurooppalaista elokuvaa näytetään Suomessa muuallakin kuin vain niihin keskittyneissä elokuvateattereissa. Suomen suurimman elokuvateatteriketjun Finnkinon ohjelmistostakin löytyy eurooppalaista tarjontaa mainstream-elokuvien lisäksi. Ylen Teema-kanava näyttää eurooppalaisia elokuvia ja niihin keskittyneitä festivaalejakin järjestetään ympäri Suomen. Esimerkiksi Eurooppasalissa toteutetaan Eurooppalaisen elokuvan viikot –tapahtuma huhtikuussa 2016, jonka tämän vuoden motto on ”moninaisuudessaan yhtenäinen” ja ohjelmistossa on 24 elokuvaa, joiden katsominen on maksutonta (Euroopan komissio 2016).

2.4.6 Elokvateattereiden tuet

Elokvateattereiden on mahdollista hakea joitakin tukia toimintaansa varten. Kuntien ja kaupunkien lisäksi tukia jakavat Suomen elokuväsäätiö sekä Europa Cinemas.

Suomen elokuväsäätiön tehtävänä on tukea ja edistää suomalaista elokuva-alaa. Elokväsäätiö myöntää tukea elokuvien ammattimaiseen tuotantoon sekä niiden esittämiseen ja levittämiseen erilaisissa jakelukanavissa. [...] Se on itsenäinen säätiö, joka kuuluu Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan toimialan ohjaukseen. (Suomen elokuväsäätiö 2016d.)

Säätiön elokvateattereille tarkoitettuja tukia ovat elokvateattereiden laitehankinta- ja kunnostustuki sekä elokvateattereiden toimintatuki. Myös Opetus- ja kulttuuriministeriön erillismäärärahaa elokvateattereille on mahdollista hakea. (Suomen elokuväsäätiö 2016e.)

Laitehankinta- ja kunnostustuki on nimensä mukaisesti tarkoitettu elokuvateatterin teknisten laitteiden hankintaan (digitointi, laitteiden päivitys tai täydentäminen) sekä esitys- ja yleisötilojen kunnostamiseen. Se on tarkoitettu ensisijaisesti pienille ja keskiuurille kunnille (vähemmän kuin 250 000 asukasta). Vuonna 2016 tukea voi hakea neljä kertaa vuodessa. Elokuvateattereiden toimintatuen ohjeet ja haku muuttuvat keväällä 2016. Uusia ohjeita ei ollut tullut vielä tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa. Myös toimintatuki on tarkoitettu ensisijaisesti pienten ja keskiuurten paikkakuntien elokuvateattereille, lisäksi elokuvakiertueteattereille. Tuella halutaan kannustaa uusien toimintamallien kehittämistä sekä taata kattava teatterin perustarjonta ja aktivoida elokuvateattereiden yhteistyötä. Tuki on enintään 6000 euroa vuodelta elokuvateatteria kohden. (Suomen elokuvasäätiö 2016c, 2016g.)

OKM:n eli Opetus- ja kulttuuriministeriön tuki on tarkoitettu *”elokuvateattereiden esitystekniikan kehittämiseen tai art-house –ja pienten paikkakuntien elokuvateattereiden elvyttämiseen”*. Suomen elokuvasäätiö sai tukea edellä mainittuun tarkoitukseen 215 000 euroa. (Suomen elokuvasäätiö 2016f.)

Europa Cinemas on yksi Luovan Euroopan tukimuoto. Luova Eurooppa – ohjelma on EU:n rahoittama hanke, joka koostuu median ja kulttuurin alaohjelmista sekä monialaisesta toimintalinjasta. (Luova Eurooppa 2016a.)

EU:n Luova Eurooppa –ohjelman tavoitteena on auttaa kulttuurialaa ja luovia aloja sopeutumaan digitaaliin ja globalisaatioon sekä avata luovan alan toimijoille uusia kansainvälisiä mahdollisuuksia ja markkinoita. Tärkeä tavoite on myös uusien yleisöjen tavoittaminen. (Luova Eurooppa 2016a.)

Yhteistyöverkosto Europa Cinemas toimii 42 maassa ja siihen kuuluu lähes 1000 elokuvateatteria. Verkostoon kuuluvat teatterit ovat keskittyneet eurooppalaisen elokuvan esittämiseen. (Europa Cinemas 2016a.) Suomessa on kuusi elokuvateatteria, jotka kuuluvat Europa Cinemasiin:

- Finnkino Maxim (Helsinki)
- Kino Engel (Helsinki)
- Kino Tapiola (Espoo)
- Kino Kuvakukko (Kuopio)
- Arthouse Cinema Niagara (Tampere)
- Kino Iiris (Lahti). (Europa Cinemas 2016b.)

Vuonna 2015 Luova Eurooppa –ohjelman tuki suomalaiselle Europa Cinemas elokuvateatteriverkostolle (5 teatteria) oli 75 000 euroa (Luova Eurooppa 2016b.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvataan miten opinnäytetyö sai alkunsa ja mistä asioista Kino liriksen tapahtumahistoriikki muodostuu.

3.1 Ensiaskleet

Eurooppalaisesta elokuvasta kiinnostuneena olen ollut Kino liriksen asiakkaana jo useamman vuoden ajan ja olin halukas tietämään lisää tuosta nostalgisesta paikasta. Koska opinnäytetyön teko oli ajankohtainen, otin yhteyttä elokuvateatterin henkilökuntaan ja tiedustelin oliko siitä tehty historiikkia. Sellaista ei oltu vielä laadittu ja ideani historiikin tekemisestä otettiin innolla vastaan. Niin alkoi tutustuminen Kino liriksen eri vaiheisiin.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen syksyllä 2015. Sain päättää historiikin sisällön, mutta yksi toive sille oli: se ei saisi olla ”kuiva”. Totesimme yhdessä Kino liriksen työntekijöiden kanssa, että historiikki olisi parhainta kirjoittaa tarinan muotoon ja siihen voisi sisällyttää valokuvia, ehkä myös vanhoja mainoksia tai markkinointimateriaalia. Mukavan lisän historiikkiin saisi asiakkaiden kommentteista ja muistoista.

Mietin koko syksyn opinnäytetyön rakennetta, lähinnä sen teoreettista osuutta. Otin selvää, millaisia historiikkeja aiemmin on kirjoitettu ja kaikissa niissä, joita selailin, oli teoreettisena lähtökohtana historiikin tietoperusta. Tahdoin tehdä omastani muista poikkeavan ja unohtaa historiikin tietoperustan selittämisen. Selittäisin historiikin määritelmän vain lyhyesti johdannossa. Kävi ilmi, ettei teoriapohjan keksiminen ollutkaan niin helppoa sen jälkeen, kun olin hylännyt historiikin tietoperustan tutkimisen. Pyörittelin mielessäni tätä asiaa pitkään ja lopulta loppuvuodesta 2015 päätin mitä tahtoisin tutkia tarkemmin: elokuva-alan tai elokuvateatterin muuttuvaa toimintaympäristöä. Yhteiskuntamme kehittyä koko ajan ja halusin tietää miten se vaikuttaa elokuvateattereiden toimintaan, tai vaikuttaako se ylipäätään millään lailla. Minua kiinnosti erityisesti pienemmät elokuvateatterit, kuten Kino liris. Historiikin tuottamisen lisäksi tutkisin siis myös case-yritykseni toimintaympäristöä sekä sen muutoksia

vuosien varrella. Halusin, että haastateltavien oma ääni kuuluisi oppinäytetyössä, joten käyttäisin tekstissä suoria lainauksia haastattelusta.

Historiikin päätin toteuttaa erillisenä liitteenä, jotta voisin tehdä siitä vapaamuotoisen sekä sisällöltään että tyylieltään. Lisäksi hylkäsin alkuperäisen ideani yrityshistoriikin teosta ja päätin tehdä tapahtumahistoriikin, koska selatessani Kino liriksen arkistoja eteeni sattui monia mielenkiintoisia tapahtumia, jotka mielestäni kertovat Kino liriksen tarinan paremmin kuin pelkkä toimintavuosiin keskittyvä yrityshistoriikki. Kyseinen elokuvateatteri on ollut monessa mukana ja sen henkilökunta sekä useat vapaaehtoiset ovat tehneet valtavasti työtä rikastuttaakseen lahtelaista elokuvakulttuuria. Tapahtumahistoriikin myötä tahdoin käydä noita vaiheita läpi ja kirjoittaa niitä ylös, ennen kuin ne unohtuvat. Kirjoittaminen sai siten alkunsa tammikuussa 2016.

3.2 Historiikin lähtökohdat

Päätin laatia historiikin erillisenä liitteenä, jolloin saisin tehdä sen sekä sisällöltään että tyylieltään vapaamuotoisesti. Voisin käyttää siinä valitsemiani värejä ja muotoiluja sekä rakentaa sisällön kuten tahdoin. Toki keskustelin asiasta Kino liriksen porukan kanssa ja päädyimme siihen, ettei historiikissa esitettäisi talouslukuja tai kerrota historiaa vuosi vuodelta. Tarkoituksena on kertoa yleisesti yrityksen eri vaiheista sekä käydä läpi joitakin menneitä tapahtumia ja tempauksia, joihin Kino liris on ottanut osaa. Historiikkiin liitettäisiin useita valokuvia ja se olisi visuaalisesti miellyttävä. Teksti olisi vapaamuotoista ja kuvailevaa. Sisällön pitäisi myös olla kiinnostusta herättävä ja helposti luettava. Historiikin päätavoitteena on kuitenkin vastata alla olevaan sitaattiin:

Tarinan pitäisi vastata kysymyksiin keitä me olemme, miksi olemme olemassa ja mihin olemme menossa (Aaltonen & Heikkilä 2003, 16).

Kino liriksen olemassaolo ei ole aina ollut itsestään selvää ja välillä sen toiminnan jatkuminen on ollut vaarassa loppua. Siitä huolimatta aina on löytynyt ihmisiä, jotka ovat halunneet olla mukana auttamassa liriksen

takaisin jaloilleen. Juuri tämän vuoksi halusin liittää historiikkiin osion, johon kirjoittaisin lahtelaisen yhteisön positiivisia muistoja ja mielipiteitä teatterista, joka rikastuttaa erilaisella ohjelmistollaan elokuvien ystäviä. Yritykset saavat harvoin positiivista palautetta ja tällä tavoin yhteen kerättyinä ne voisivat toimia myös työyhteisön voimavarana sekä edistää työhyvinvointia.

4 KINO IRIKSEN MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Luku käsittelee niitä muutoksia, joita case-yrityksen toimintaympäristössä on tullut eteen ja kuinka ne ovat vaikuttaneet yritykseen.

Osuutta varten järjestin teemahaastattelun, jonka toteutin Kino liriksessä. Siihen osallistui Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry:n perustajajäsen ja hallituksen jäsen, Ossi Kalliorinne, sekä Kino liriksen kaksi elokuvasihteerä, Leena Perälä ja Markus Lehtinen. Kalliorinne on ollut Kino liriksen toiminnassa mukana sen perustamisvaiheesta lähtien, joten häneltä sain runsaasti tietoa elokuvateatterin menneisyydestä. Perälä ja Lehtinen puolestaan edustivat enemmänkin Kino liriksen nykyaikaa ja kertoivat näin ollen sen nykyisestä toiminnasta.

4.1 Elokvateatteri Kino liris, Lahti

Kino liris on lahtelainen art house -elokuvatteatteri, jonka ohjelmisto on keskittynyt eurooppalaiseen elokuvaan. Se sijaitsee Kansantalossa, Saimaankadulla. (Kino liris 2016a.)

Elokuvanäytösten (maksulliset/vapaa pääsy) lisäksi Kino liriksessä on järjestetty erilaisia elokuvafestivaaleja ja maakohtaisia viikonloppuja. Ohjelmistosta löytyy myös oopperaa ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (KAVI) aluesarja. Kino liris voi myös vuokrata kaikenlaisiin elokuvanäytöksiin. (Kalliorinne, Lehtinen & Perälä 2016; Kino liris 2016b.)

Elokvateatteri Kino liris perustettiin vuonna 1987 Lahden sosialidemokraattisen työväenyhdistyksen toimesta (Kino liris 2016). Kino liriksen toiminta ei kuitenkaan ollut kannattavaa, joten yhdistys päätti luopua sen pyörittämisestä. Apuun astui Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry (tästä eteenpäin PHEK), joka otti liriksen toiminnan omakseen vuonna 1990. (Kalliorinne ym. 2016.)

PHEK:n toiminnan tarkoituksena on ylläpitää elokuvan arvostusta, kehittää mediakasvatusta sekä edistää elokuvan ja muun audiovisuaalisen

kulttuurin asemaa Päijät-Hämeen alueella. Yhdistys järjestää muun muassa erilaisia tapahtumia, kuten teema- ja tilausnäytöksiä, sekä edistää elokuvakasvatustoimintaa yhteistyössä yhdistysten, oppilaitosten, koulujen ja päiväkotien kanssa. Kino Iiris on yksi osa elokuvakeskuksen toimintaa. (Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry 2014.)

Kino Iiriksessä työskentelee tällä hetkellä kaksi elokuvasihteriä sekä puolitoista konemiestä (yksi kokoaikainen ja yksi osa-aikainen). Lisäksi toimintaan osallistuu myös vapaaehtoisia esimerkiksi lipunmyynnin muodossa. (Kalliorinne ym. 2016.)

KUVA 1. Kino Iiriksän yritystunnus. (Lahti Region Oy 2016.)

4.2 Kino Iiriksän toiminnan kehittyminen

Kino Iiriksän alkutaipale oli karikkoinen. Tappiota tehneen elokuvateatterin omistaja vaihtui vain kolme vuotta sen perustamisen jälkeen, eikä ongelmilta vältytty myöhemmässäkään vaiheessa. Suurimpia ongelmia elokuvateatterilla on ollut rahoituksen kanssa, eikä resursseja toiminnan pyörittämiseen ole aina ollut helppoa saada. (Kalliorinne ym. 2016.)

Kun Lahden sosialidemokraattinen työväenyhdistys ilmoitti lopettavansa Kino Iiriksän toiminnan, päättivät sen asiakkaat tehdä vetoituksen elokuvateatterin toiminnan jatkamisesta. Vetoomukseen saatiin lyhyessä ajassa yhteensä 1 438 nimeä, kun kannatuslistoja kierrätettiin ympäri kaupunkia. Se oli suunnattu PHEK:lle, joka toimi jo osittain Kino Iiriksessä (työväenopiston elokuvapiiri), mutta vietiin myös tiedoksi silloiselle kaupunginjohtajalle. (Koskinen-Laine 2014.)

PHEK järjesti alkuvuodesta 1990 useita palavereja, joissa laadittiin Kino lirikselle ”pelastamissuunnitelmaa” sekä perustettiin kriisityöryhmä. Elokuvateatterin olemassaolo haluttiin turvata ja pitää elokuvakeskuksen alaisuudessa, joten PHEK päätti ryhtyä Kino liriksen haltijaksi syyskuussa 1990. (Kalliorinne ym. 2016; Koskinen-Laine 2014.)

Avustuksia toimintaansa PHEK sai vuonna 1990 Lahden kaupungilta sekä Hämeen läänin taidetoimikunnalta. Opetusministeriltä haettiin jäännös apurahaa, jota ei kuitenkaan myönnetty, koska elokuvakeskus oli vasta aloittanut toimintansa. PHEK sai kuitenkin käyttöönsä elokuvateatteritilan 137 istuinta, valkokankaan, kaiuttimen, konehuoneen koneet sekä laitteet ilman erillistä korvausta. Lisäksi toimintaa varten otettiin pankista kaksi erillistä vakuuslainaa, joiden takaajiksi ryhtyi neljä PHEK:n hallituksen jäsentä henkilökohtaisesti. Lopulta Kino liris aloitti elokuvakeskuksen elokuvateatterina 31.8.1990, klo 18.30, jolloin ensimmäisenä elokuvana nähtiin Max Ophulsin *Lola Montes*. (Kalliorinne 2016a; Koskinen-Laine 2014.)

Kino liris on kärsinyt rahavaikeuksista koko sen toiminnan ajan. Nyt vasta ollaan tilanteessa, jossa sen toiminta ”pyörii omillaan” eli tekee tulosta. Lainakin on maksettu kokonaisuudessaan pois. (Kalliorinne ym. 2016.)

Ollaan jotenkin onnistuttu selviämään. [...] Ankeat ajat ovat tällä hetkellä takanapäin. (Lehtinen 2016)

Elokuvateatteri pystyy nyt varautumaan mahdollisiin vaikeuksiin, kuten rahaongelmiin, ja pyrkiä estämään niitä jo etukäteen (Kalliorinne ym. 2016).

Toiminnan kohentumista on edesauttanut elokuvateatterien digitalisoituminen, jonka myötä myös Kino liriksen tekniikkaa kohennettiin.

Kun digitalisaatiosta alettiin puhumaan, ei kukaan uskonut, että se tapahtuisi niin nopeasti. Uskottiin, että vielä kymmenenkin vuoden päästä filmejä on, mutta ne kaikki hävisivät jo viidessä vuodessa. (Lehtinen 2016)

Digitalisoitumisen myötä elokuvateatterin kävijämäärät ovat nousseet ja työtäkin on tullut lisää. Kino liris työllistää muun muassa kaksi elokuvasihteerää, Leena Perälän ja Markus Lehtisen, jotka hoitivat ennen digiaikaa hallintoa yhdessä. Lehtisen mukaan toiminta on kasvanut niin paljon, ettei hän ehdi ohjelmiston ja markkinoinnin lisäksi tekemään juurikaan muuta. Perälä hoitaa pääasiassa taloutta. Digitalisoituminen on mahdollistanut ohjelmiston laajentamisen ”*ihan valtavasti*”. Myös ensi-iltoja on mahdollista esittää samaan aikaan muiden elokuvateatterien kanssa, kun ennen elokuvaa jouduttiin odottamaan pitkiäkin aikoja. Lisäksi näytöksiä on voinut lisätä ja harvinaisiakin elokuvia on helpompi saada. Tukea Kino liris saa sekä Suomen elokuvasäätiöltä (elokuvateatterin toimintatuki) että Europa Cinemasilta. (Kalliorinne ym. 2016.)

4.3 Kilpailutilanne

Digitalisoituminen on mullistanut ihmisten elämän ja esimerkiksi elokuvia on huomattavasti helpompi saada nykyään. Muun muassa suoratoistopalveluja kulutetaan ahkeraan, mutta elokuvateattereilla menee siitä huolimatta hyvin.

Videovuokrauspuoli on kärsinyt digitalisaation myötä, mutta elokuvateattereilla menee hyvin. Niin se yleensä on, että kun muilla menee huonosti niin elokuvateattereilla menee hyvin. Me ollaan kuitenkin aika halpa viihdyke ja pako arjesta.
(Lehtinen 2016)

Myös ympäristö on toisenlainen. Hyvä äänentoisto ja kaikki, kyllä se vaikuttaa. (Kalliorinne 2016)

Kino liris ei siis koe, että kilpailisi ainakaan suoratoistopalvelujen tai videovuokrausfirmojen kanssa. Myöskään Finnkinoa ei nähdä kilpailijana, vaikka se onkin toinen Lahden kahdesta elokuvateatterista. Ennen digiaikaa liris saattoi jäädä Finnkinon varjoon, koska sen ei ollut niin helppoa saada elokuvia kuin ”ison ja mahtavan” Finnkinon, mutta nykyään liriksellä on lähes samanlaiset mahdollisuudet saada elokuvia kuin Finnkinollakin. Näiden kahden elokuvateatterin ohjelmisto on muutenkin hyvin erilainen, joten elokuvista ”ei tarvitse tapella”. Kävijöitä Kino liriksellä

(tapahtumat mukaanlukien) on ollut noin 18 000 vuodessa (Kalliorinne ym. 2016).

Finnkino on saanut aina esittää sen, minkä haluaa ja mitä saavat ohjelmistoon mahtumaan, että ei me varmaan olla sille kilpailija. Mutta ihmisillä on rajatusti aikaa ja rahaa, että ilman meitä Finnkinolla voisi ehkä mennä aavistuksen verran paremmin. (Lehtinen 2016)

Tai sitten ei. Finnkino ja me ollaan kuitenkin molemmat elokuvasektorin toimijoita ja tuetaan toinen toisiamme. (Kalliorinne 2016)

Tärkeintä Kino lirikselle on kuitenkin itse elokuvakulttuuri, elokuvat, vaikka rahaa tarvitaankin (Kalliorinne ym. 2016).

[...] Eihän tää muuten pyöri. Katsojia täytyy saada haalittua. Ei tää pyöri vaan sillä, että me näytetään kaikkein parasta taidetta. (Lehtinen 2016)

Siitä huolimatta Kino liriksen ”toiminnan tavoitteena on aina ollut ennen kaikkea rikastuttaa paikallista elokuvakulttuuria – ei niinkään rikastuttaa elokuvateatterin omistajaa”, kuten sen nettisivuilla kerrotaan (Kino liris 2016a).

4.4 Brändäys

Luvussa 2.3.4 käsiteltiin brändiä ja imagoa, joita myös elokuvateatterit ovat pyrkineet rakentamaan itselleen tai saaneet muualta. Mainitsin kappaleessa esimerkin erään lahtelaisen, Kino liris-kyselyyn vastanneen, ajatuksen elokuvateatterista:

Olen pitänyt sitä ns. taideihmisten paikkana, jossa vaihtoehtoiset käyvät katsomassa indie-elokuvia (Facebook 2015).

Myös seuraavanlaisia vastauksia kyselyyn tuli (Facebook 2015):

Kino liris on sellainen ug-paikka, ei niin kaupallinen. Sellainen taideihmisten mesta. Vähän niinku Tirra ja Torvi.

Elitistinen.

Mielikuva ränsistyneestä teatterista.. Vaikken ole ikinä edes sisällä käynyt.

Muistan vanhat ruskeat istuimet.

Aika indie-tyyppistä kamaa..

Mielikuva, että siellä esitetään sellaisia pienemmän budjetin leffoja, mitkä ei välttämättä kerää niin isoja yleisöjä.

Taideihmisten suosima paikka.

Vaihtoehtelokuvia.

Useimmat yllä olevista vastaajista eivät olleet koskaan käyneet Kino liriksessä, mutta kertoivat kuitenkin niistä mielikuvista, joita elokuvateatteri heissä herättää. Monissa kyselyyn tulleissa vastauksissa toistuivat sanat ”taideihmiset”, ”indie-elokuvat” ja ”vaihtoehtoinen”. Kalliorinteen mukaan Kino lirikselle ehkä pyrittiinkin alkuun luomaan massasta poikkeavaa imagoa (Kalliorinne ym. 2016).

[...]Tarkoituksena ei ollut vain katsoa elokuvaa, vaan sitä pohdittiin sitten myöhemmin jossain muualla, vaikka Torvessa. (Kalliorinne 2016)

Nykyään tuosta imagosta halutaan päästä eroon (Kalliorinne ym. 2016).

Tuollaisesta ollaan yritetty pyrkiä eroon. Tänne saa tulla kaikki, myös ne, jotka eivät ymmärrä sitä taide-elokuvaa tai vastaavaa. Tää on kaikille, ei mikään pienen piirin juttu. (Perälä 2016)

Mua onkin jossain vaiheessa häirinnyt tuo juttu, että pitäisi olla jotenkin perillä elokuvista tai perehtynyt niihin syvällisesti, jotta tänne voisi tulla. Että meidän leffat olis jotenkin vaikeaselkoisia. [...] Et meillä menis vaan taide-elokuvia. Mut menee paljon muutakin. Meillä on kaikenlaista. (Lehtinen 2016)

Suurin osa Kino liriksen asiakkaista on iäkkäämpää väkeä. Heitä vetää haastateltujen mukanaan puoleensa erilainen ohjelmisto sekä elokuvateatterin ”kotoisa ja rauhallinen” tunnelma. (Kalliorinne ym. 2016.)

Sitä kuulee päivisin tuossa lippuluukulla. (Perälä 2016)

Kino liris-kyselyyn vastaajat kommentoivat elokuvateatteria myös näin lämminhenkisesti:

Ihanan nostalginen paikka, jossa on hyvä olla.

Retro, ihana!

Tärkeä osa lahtelaista identiteettiäni sekä minun ja mieheni elämää.

liriksen rento ja retro äänentoisto on hauskemman kuuloinen kuin nykyisen Finnkinon kireähkö ja tiukka soundi.

Ihana relaus kiireiseen viikkoon. [...] jotenkin kotoisa, ihan eri maailma. Suomen paras elokuvateatteri.

Kino liriksestä ollaan siis montaa mieltä. Vastauksista kävi ilmi, että ne, jotka eivät olleet koskaan vierailleet kyseisessä elokuvateatterissa, nojasivat mielipiteensä suurimmaksi osaksi pelkkiin stereotypioihin, mitkä olivat muodostaneet liriksen ohjelmiston perusteella. Ne, jotka olivat olleet asiakkaina, kehuivat elokuvateatterin tunnelmaa ja miljöötä. Itse ohjelmistoa ei heidän keskuudessaan juurikaan muisteltu. Kino liriksen suosio rakentuu siis ohjelmiston rinnalla myös ulkoisista puitteista, jotka joissakin tapauksissa vetää puoleensa enemmän katsojia kuin itse elokuva.

Ihan kuin olisi kotisohvalla.

4.5 Tulevaisuuden näkymiä

Kino liriksen vaiheet ovat moninaiset, kuten on myös lahtelaisen elokuvakulttuurin historiakin. Ennen PHEK:n perustamista Lahdessa toimi useita elokuvakerhoja, joilla oli oma yhdistys, nimeltään Lahden elokuvayhdistys. Sen tehtävänä oli tukea elokuvakerhojen toimintaa ja järjestää esityksiä. Alkuun yhdistyksellä ei ollut omaa teatteria, vaan se näytti elokuvia useassa eri paikassa. Toiminta hiipui hiljalleen ja kerhojen pyörittäminen yritettiin siirtää 1980-luvulla toisaalle, mikä ei kuitenkaan onnistunut. Samalla vuosikymmenellä Lahteen ryhdyttiin perustamaan

uudenlaista elokuvatoimintaan liittyvää järjestöä. Kaikki elokuvista kiinnostuneet olivat sitä mieltä, että jotain pitäisi tehdä. Elokuvakeskuksen perustamista suunniteltiin pitkään ja sen tiimoilta järjestettiin muutamia kokouksia. Kino liriksessä näytettiin jo elokuvia eri kerhojen toimesta, mutta sen pyörittäminen ei ollut kannattavaa. Niin PHEK perustettiin syksyllä 1989 erilaisten lahtelaisten kulttuuri- sekä elokuvatahojen ansiosta ja yhdistys otti Kino liriksen haltuunsa seuraavana vuonna. PHEK yhdisti siis lahtelaiset elokuvakerhot ja siirsi toiminnan Kino lirikseen. (Koskinen-Laine 2014.)

Kino liriksen toiminnassa on aina ollut mukana paljon vapaaehtoisia, jotka ovat halunneet turvata elokuvateatterin olemassaolon. Lainoja on taattu henkilökohtaisesti ja teatterissa on työskennelty toisen työn ohessa. (Kalliorinne ym. 2016.)

Ne, jotka oli tässä alkuun, otti aika isoja henkilökohtaisia riskejä. [...] Paljonhan tässä on erilaisia sattumia ollut. (Kalliorinne 2016)

Hyviä ihmisiä, hyviä tyyppejä on ollut koko ajan taustalla. Eihän me oltais mitenkään pystytty toimimaan ilman heitä. [...] Täytyy nostaa hattua vielä näin jälkeenkäinkin päin. (Perälä 2016)

Oon aika usein ylpeä Kino liriksestä, että meillä on tällanen teatteri, mitä ei ole edes Helsingissä tai Turussa. Meillä on joka päivä monia näytöksiä tällasessa kaupungissa, se on aikamoinen rikastus. (Lehtinen 2016)

Tällä hetkellä Kino liriksen toiminta jatkuu vakaana. Elokuvateatteriin halutaan panostaa, joten sitä on alettu hieman entisöidä. Uusi valomainos saatiin elokuvateatterin sisäänkäynnille alkuvuodesta 2016. Lisäksi Kino liris saa uudet penkit tulevana kesänä, myös sähköjä ja valaistusta uusitaan sekä pintoja remontoidaan. Suomen elokuvasäätiön tuella maksetaan puolet remontista, toinen puoli maksetaan itse. (Kalliorinne ym. 2016; Uotila 2016.)

Tavallaan palkitaan kävijöitä sillä, että he saavat vieläkin mukavamman kokemuksen tullessaan. (Perälä 2016)

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia elokuvateattereiden muuttuvaa toimintaympäristöä ja sitä, miten se heijastuu Kino liriksen toimintaan. Lisäksi tavoitteena oli laatia edellä mainitulle elokuvateatterille tapahtumahistoriikki.

Opinnäytetyö rakentuu johdannon lisäksi kahdesta pääluvusta sekä case-osuudesta. Historiikki on erillisenä liitteenä. Ensimmäisen luvun tarkoituksena on tutustuttaa lukija elokuvateattereiden historiaan Suomessa sekä niihin seikkoihin, jotka ovat vaikuttaneet elokuvateattereiden kehitykseen ja asemaan toimintaympäristön muuttuessa. Toisessa luvussa kerrotaan opinnäytetyön taustasta sekä Kino liriksen historiikin lähtökohdista. Case-osuudessa tarkastellaan Kino liriksen toiminnan kehittymistä, digitalisoitumisen vaikutuksia siihen sekä sen imagoa lahtelaisten silmin katsottuna. Tätä osuutta varten haastateltiin Kino liriksessä vaikuttavia henkilöitä sekä lahtelaista väkeä. Lopuksi luodaan katsaus elokuvateatterin tulevaisuuteen.

Tutkimusongelmaksi määriteltiin: Millä tavoin elokuvateattereiden toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet Kino liriksen toimintaan? Tutkimuksesta selvisi, että varsinkin digitalisaatio on aiheuttanut myönteisiä muutoksia Kino liriksen ohjelmistoon ja kävijämäärään sekä lisännyt elokuvateatterin kilpailukykyä. Ennen elokuvateattereiden digitalisoitumista Kino liriksen toiminta oli ”selviämistä”, kun nykyään se ”pyörii omillaan”. Toiminnan kehittymistä voidaan seurata myös tapahtumahistoriikista, josta voidaan nähdä miten erilaista esimerkiksi Kino liriksen markkinointi oli ennen nykypäivää.

Tapahtumahistoriikin tavoitteena oli koota yhteen Kino liriksen perustamisvaiheet, esitellä sen miljöö sekä kuvailla monipuolisesti niitä tapahtumia ja tempauksia, joihin kyseinen elokuvateatteri on ottanut osaa tai joita se on järjestänyt vuosien varrella. Historiikin tavoitteena oli myös kerätä asiakkaiden positiivisia kokemuksia ja ajatuksia Kino liriksestä, jotka liitettiin historiikkiin sellaisinaan. Tarkoituksena oli kertoa Kino liriksen

historiasta sen tapahtumien kautta sekä sen asemasta asiakkaiden näkökulmasta. Tapahtumahistoriikki on tarkoitettu niin Kino liriksen sisäiseen käyttöön kuin yleisöllekin. Sisäisessä käytössä se voi nostaa esille vanhoja ideoita tai synnyttää uusia toiminnan kehittämiseksi ja toimia voimavarana työn jatkamiselle. Yleisölle suunnattuna historiikki kertoo kattavasti Kino liriksen tapahtumarikkaasta historiasta sekä herättää yleisössä mahdollisesti kiinnostusta osallistua elokuvateatterin vapaaehtoistoimintaan tai tulla sen asiakkaaksi.

Kino liris voi halutessaan laajentaa tehtyä tapahtumahistoriikkia tai liittää sen osaksi yrityshistoriikkia, joka yritykseltä vielä puuttuu. Sitä voidaan myös hyödyntää esimerkiksi markkinoinnissa ja tiedonlähteenä yrityksen toiminnasta.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Aaltonen, M. & Heikkilä, T. 2003. Tarinoiden voima. Miten yritykset hyödyntävät tarinoita? Helsinki: Talentum.

Ahvenainen, J. 1994. Yrityshistorian kirjoittaminen. Helsinki: Finn Lectura.

Hirn, S. 1981. Kuvat kulkevat. Kuvallisten esitysten perinne ja elävien kuvien 12 ensimmäistä vuotta Suomessa. Helsinki: Suomen elokuvasäätiön julkaisusarja n:o 11.

Hirn, S. 1991. Kuvat elävät. Elokuva toimintaa Suomessa 1908-1918. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.

Juholin, E. 2013. Communicare! Kasva viestinnän ammattilaiseksi. Kopijyvä: Management Institute of Finland, MIF.

Katajala, K. 1990. Historiikinkirjoittajan opas. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.

Lukianos. 2002. Miten historiaa on kirjoitettava. Turku: Faros-kustannus Oy.

Nummelin, J. 2005. Valkoinen hehku. Johdatus elokuvan historiaan. Tampere: Vastapaino.

Nummelin, J. 2009. Elokuvan lyhyt historia. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Parmela, H. 1990. Lahden vanhat elokuvateatterit. Hollolan-Lahti. Lahti-Seuran jäsenlehti 11 (1), 4-6. Lahti: Lahti-Seura r.y.

Salmi, H. 1995. Elokuvahistorian lukukirja. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Seppänen, J. & Välvirronen, E. 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Suomen kansallisfilmografia 3, 1942-1947. 1993. Vuosien 1942-1947 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.

Suomen kansallisfilmografia 2, 1936-1941. 1995. Vuosien 1936-1941 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.

Suomen kansallisfilmografia 1, 1907-1935. 1996. Vuosien 1907-1935 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.

Suomen kansallisfilmografia 7, 1962-1970. 1998. Vuosien 1962-1970 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.

Tuomi & Sarajärvi. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Elektroniset lähteet:

Bio Uraste Oy. 2016. Luettelot. Piirustukset [viitattu 4.4.2016]. Saatavissa: http://elma.elka.fi:9001/preLUEa6.po?ARK_TUNNUS=162&TOM_TUNNUS=9&ASS_TUNNUS=152&event=Refresh&epOriginate=preARKa3.

Elokuvaopas. 2016. Elokuvan historia [viitattu 23.3.2016]. Saatavissa: <http://www.elokuvaopas.com/historia/>.

Elokuvataju. 2016. Elokuvateatteri [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: <http://elokuvantaju.uiah.fi/oppimateriaali/levitys/elokuvateatteri.jsp>.

Elokuvateattereita. 2014. Finnkino Kuvapalatsi. Blogspot [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <http://elokuvateattereita.blogspot.fi/2014/05/finnkino-kuvapalatsi.html>.

Euroopan komissio. 2016. Tulevia tapahtumia Eurooppasalissa [viitattu 9.3.2016]. Saatavissa:

http://ec.europa.eu/finland/service/tapahtumat_fi.htm.

Europa Cinemas. 2016a. About Europa Cinemas [viitattu 7.3.2016].

Saatavissa: <https://www.europa-cinemas.org/en/Network/About-Europa-Cinemas>.

Europa Cinemas. 2016b. Network Cinemas [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa:

https://www.europa-cinemas.org/en/Network/Network-Cinemas/%28city_name%29/finland.

Finnkino. 2016a. Ajankohtaista, Finnkino tiedottaa. Finnkino yhteistyöhön Sinebrychoffin kanssa [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa:

<http://www.finnkino.fi/News/Finnkino-tiedottaa/2016-01-25/4450/Finnkino-yhteistyohon-Sinebrychoffin-kanssa/>.

Finnkino. 2016b. Finnkino. Yritysesittely [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa:

http://www.finnkino.fi/Cinemas/company_info.

Finnkino. 2016c. Kuvapalatsi [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa:

http://www.finnkino.fi/cinemas/lahti_kuvapalatsi/.

Haapala, A. 2014. Netflix tappoi videovuokraamot – ”Kukaan tuskin tekee 5-vuotissuunnitelmia tällä hetkellä”. Talouselämä [viitattu 5.3.2016].

Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/summa/netflix-tappoi-videovuokraamot-kukaan-tuskin-tekee-5-vuotissuunnitelmia-talla-hetkella-3466897>.

Heikkinen, E. 2000. Digitaalijan kotiteatteri – historiasta nykypäivään.

Amiga Zone BBS, Saku 34 [viitattu 25.2.2016]. Saatavissa:

http://www.amigazone.fi/saku/34/osastot/sekalaiset/kotiteatteri_1.html.

Hirvonen, S. 2014. Lahden elokuvanäytösten alkutaival. Lahen Lehti.

WordPress [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.lahenlehti.net/?p=6756>.

Jake. 2010. The differences between a mainstream and independent film. Jake's Blog. Blogspot [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://jakesmediablog1.blogspot.fi/2010/10/differences-between-mainstream-and.html>.

Kalliorinne, O. 2016a. Re: Haastattelu/Kino liris [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Koivumäki, S. Lähetetty 23.3.2016.

Keeley, N. 2012. Why we go to the movies. Calvin College Chimes [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://www.calvin.edu/chimes/2012/11/29/why-we-go-to-the-movies/>.

Kinnunen, K. 2013. Kuvanlaatu paranee kotona, mutta ei Suomen elokuvateattereissa. Suomen Kuvalehti [viitattu 25.2.2016]. Saatavissa: <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/kuvanlaatu-paranee-kotona-mutta-ei-suomen-elokuvateattereissa/>.

Kino liris. 2016a. Aikuisviihteestä Art Houseen [viitattu 23.3.2016]. Saatavissa: <http://kinoiiris.com/tarina/>.

Kino liris. 2016b. Kavin aluesarja. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin aluesarja. Kevät 2016 [viitattu 24.3.2016]. Saatavissa: <http://kinoiiris.com/kavin-aluesarja/>.

Kiviniemi, T. 2015. Elokuvalipun hinta noussut kolmanneksella kymmenessä vuodessa. Yle uutiset [viitattu 4.3.2016]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/elokuvalipun_hinta_noussut_kolmanneksella_kymmene_ssa_vuodessa/7748204.

Koivisto, I. 2013. Pienet elokuvateatterit eivät jää Suomessa Finnkinon jalkoihin. YLE [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/pienet_elokuvateatterit_eivat_jaa_suomessa_finnkinon_jalkoihin/6744854.

Lehtonen, V-P. 2013. Kuka katsoisi Euroopan elokuvaa? [viitattu 9.3.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1385713571922>.

Luova Eurooppa. Median alaohjelma. 2016a. EU:n Luova Eurooppa – ohjelma [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://www.mediadesk.fi/CEohjelma.shtml>.

Luova Eurooppa. Median alaohjelma. 2016b. Results. Suomalaisten saamat Media-tuet 2015 [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://www.mediadesk.fi/results/fin2015.shtml>.

MovieTheater Prices. 2015. Why do people go to the movies anyway? [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://www.movietheaterprices.com/why-do-people-go-to-the-movies-anyway/>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Audiovisuaalinen kulttuuri [viitattu 4.3.2016]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/taiteen_ja_kulttuurin_alat/audiovisuaalinen_kulttuuri/?lang=fi.

Sandell, L. 2016. Tv-katselu Suomessa 2015. Finnpanel [viitattu 5.3.2016]. Saatavissa: http://www.finnpanel.fi/lataukset/tv_vuosi_2016.pdf.

SF Film Finland Oy. 2012. Hobitti-trilogia tuo Suomen elokuvateattereihin uuden HFR 3D –tekniikan [viitattu 25.2.2016]. Saatavissa: http://www.sffilm.fi/showPage.php?page_id=1004&offset=0&news_id=218.

Sipilä, A. 2014. Eurooppalaisen elokuvan valtteja ovat hitaus ja raskaus. Helsingin Sanomat [viitattu 9.3.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1393047579144>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016a. Ajankohtaista suomalaisessa elokuvassa 3/2016. Kotimaisilla elokuvilla jo yli 600 000 katsojaa [viitattu 4.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/ajankohtaista/kuukausitiedote/>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016b. Elokuvateatterit [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/elokuva-ala/elokuvateatterit/>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016c. Esityksen ja levityksen tukiohjeisto [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/tukitoiminta/esitys-ja-levitys-tukiohjeisto/#c2548>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016d. Suomen elokuvasäätiö [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/saeatioe/esittely/>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016e. Tukikategoriat [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/tukitoiminta/tukikategoriat/>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016f. Tukiohjeiden liite [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/tukitoiminta/tukiohjeisto/lisaeohje-okmnerillismaeraeraera-elokuvateattereille/>.

Suomen elokuvasäätiö. 2016g. Tukitoiminnan aikataulut [viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://ses.fi/tukitoiminta/aikataulut/>.

Suomen Kulttuurirahasto. 2013. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013 [viitattu 4.3.2016]. Saatavissa: https://skr.fi/sites/default/files/Suomalaisten_n%C3%A4kemykset_kulttuurista_2013.pdf.

Talouselämä. 2016. Suomeen tulee K18-elokuvateatteri – HU: Omat eväät mukaan [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/uutiset/suomeen-tulee-k18-elokuvateatteri-hu-omat-eva-at-mukaan-6306238>.

Tilastokeskus. 2015. Liitetaulukko 26. Nettitelevisiopalvelujen, tilausvideopalvelujen ja videopalvelujen katsominen viimeisten 3 kk aikana iän, toiminnan, koulutusasteen, asuinpaikan kaupunkimaisuuden ja sukupuolen mukaan 2015, %-osuus väestöstä [viitattu 5.3.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2015/sutivi_2015_2015-11-26_tau_026_fi.html.

Tilastokeskus. 2016. Hinnat ja kustannukset [viitattu 4.3.2016]. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_hinnat.html.

Uotila, M. 2016. Kino liris saa kesällä uudet penkit – suurin satsaus sitten uuden digiprojektorin hankkimisen. Etelä-Suomen Sanomat [viitattu 26.3.2016]. Saatavissa:

<http://www.ess.fi/uutiset/kulttuurijaviihde/2016/01/25/kino-iiris-saa-kesalla-uudet-penkit--suurin-satsaus-sitten-uuden-digiprojektorin-hankkimisen>.

Wikipedia. 2016. Valtavirta [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa:

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Valtavirta>.

Kuvalähteet:

KUVA 1. Kino liriksen yritystunnus. Lahti Region Oy. Lahden seutu [viitattu 23.3.2016]. Saatavissa:

<http://www.lahtiregion.fi/filebank/mapitems/765.jpg>.

Suulliset lähteet:

Kalliorinne, O., Lehtinen, M. & Perälä, L. 2016. Kino liris. Haastattelu 15.3.2016.

Muut lähteet:

Koskinen-Laine, U. 2014. Eläköön elokuva! Päijät-Hämeen elokuvakeskus 10 vuotta. Historiikki.

Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry. 2014. Toimintakertomus.

LIITTEET